

II. Stručný historický vývoj bilance vůbec.

V nejstarším známém tištěném pojednání o účetnictví podvojném (Luca Pacioli, *Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni & Proportionalità*, r. 1494) shledáváme rozvahu v její úloze formální čili technické, totiž jako účet, kterým se provádí závěra účtů majetkových a převody na nové účty se zprostředkují. Ale výslovně se tu praví, že každým rokem se po většině konečná rozvaha nezřizuje, nýbrž jsou-li účetní knihy dopsány, »pak se výlohy obchodní, výlohy soukromé, zisky a pod. převedou na účet ztráty a zisku, zásoby zboží, jak se z knih jeví, vepíší se v ceně nákupné, z knih zjištěné, a veškeré účty se uzavrou; účet ztráty a zisku uzavírá se účtem základním. Všechny zůstatky se pak sepíší v bilanci, a to na zvláštním listě, a odtud se převedou do nových knih.«⁹⁾ Účet rozvahy byl tu ryze formálně účetnický;¹⁰⁾ nebylo přehlédání, oceňování stavu jmění a vypořádání neshod. Účetnictví tehdejší nezná ani pravidelných *popisů jmění*, kromě prvního popisu počátečního.¹¹⁾ Zajímavým je v té příčině německý překlad názvu rozvahy u spisovatele té doby *Wolfganga Schweickera*¹²⁾ obratem »Zubeschließen diss Buch«, kterýmž tehdejší názor na bilanci správně vystižen.¹³⁾

⁹⁾ *Simon*, Bil. (str. 30).

¹⁰⁾ *Vivante* (*Dir. com.*, No. 162) praví: »Il bianco ebbe in quei tempi un officio meramente computistico«. — Zajímavá je zmínka *Švekingova* (*Handlungsb.*, str. 48), že londýnská filiálka Medicejských měla ročně dle smlouvy posílati do Florencie bilanci.

¹¹⁾ Viz na př. spis Dubrovničana *Cotruglia*: »Della Mercatura et del Mercanto perfetto.« R. 1458. (*Kheil*, B. Cotrugli. 1906.)

¹²⁾ »Zwifach Buchhalten sampt seinem Giornal.« 1549. (*Kheil*, Luca Pacioli, str. 118 a násl.)

¹³⁾ *Valentin Mennher* (*Liure de Compte*, r. 1565) pokročil již dále (...regardez, quelle marchandise qu'il vous reste, et puis regardez dans votre Packhuys, que vous la trouviez ainsi comme est dessus denoté en la balance...); ale v celku jest u něho pojem bilance dosti neurčitý. (*Kheil*: *Valentin Mennher und Antich Rocha*, *Zeitschr. f. B.*, 1898, str. 35.)

Další krok u vývoji technické stránky bilancí stal se požadavkem, aby se *co rok* zřizovaly, kterýž tlumočí *Simon Stevin*.¹⁴⁾

U vývoji bilance po stránce meritorní mají veliký význam spisy *Savaryho* otce a syna,¹⁵⁾ jakož i francouzská *Ordonnance de commerce* z r. 1673. Tato žádá v řádném účetnictví mimo »journaly«¹⁶⁾ pouze ještě, aby každé dva roky zřizoval se *popis jmění*, kterýž všechny movité i nemovité statky, jakož i všechny pohledávky a dluhy obsahovati má.¹⁶⁾ (*Savaryové* žádají výslovně skutečné inventování; zboží má se přeměřiti, »auner«.) Závěr popisu tvoří pak *bilance* a úlohou její jest, *podati obraz o stavu jmění* a v konkursu prokázati dobrou důvěru obecného dlužníka, po případě zjistiti zisk a ztrátu.¹⁷⁾

Ale v odborné literatuře německé i na začátku devatenáctého století se buď popis jmění vůbec při závěře nežádá (*Büsch*),¹⁸⁾ anebo se popis sice předpisuje, ale konečné zásoby stanoví se pouze ze záznamů o nákupech a prodeji, nikoli ze skutečnosti (*Buse*).¹⁹⁾

Pokud se týče kodifikací práva obchodního v osmnáctém a devatenáctém století, nenařizuje *Pruský Landrecht* z r. 1794 zřejmě ničeho v té příčině, ale patrně předpokládá, že aspoň

¹⁴⁾ De apologistica principum ratiocinio italico. (Leyden, r. 1605.) — Ale *De La Porte* ve spisku »Le guide des negocians et teneurs de livres«, r. 1687 vydaném, popisníka neuvádí a o rozvaze praví: »Bilan, c'est un état de la solde de tous les comptes, que l'on fait quand on veut faire un Inventaire ou prendre des nouveaux livres.« (*Simon, Bil.*, str. 3.) — *Cotrugli* v uvedeném spise praví: »Et à capo d'ogni anno lo scontrarai con le partite d'esso suo giornale, leuando il bilancione d'esse, et riportando tutti gl' auanzi, ouero disauanzi alla partita del tuo cappitale.« »A na začátku každého roku srovnávej její položky s denníkem, a poříd z ní hlavní rozvahu (bilanci), převáděje všechny zisky a ztráty na svůj účet kapitálu. (*Kheil, B. Cotrugli*.) — *Kheil* vztahuje tato slova na účetnictví podvojně, kdežto *V. Vianello* (v díle *Luca Paciolo*) není toho mínění.

¹⁵⁾ *Jacques Savary*: »Le parfait négociant ou instruction générale pour ce qui regarde le commerce des marchandises de France et des pays étrangers.« R. 1675.

¹⁶⁾ Art. 8. Seront aussi tenus tous les marchands de faire, dans le même délai de six mois, inventaire sous leur seing. De tous leurs effets molibiers et immobiliers et de leurs dettes actives et passives, lequel sera récolé et renouvelé de deux ans en deux ans. (*Marchal, B. et C.*, 1901, str. 164.)

¹⁷⁾ *Simon, Bil.* (str. 36).

¹⁸⁾ *Simon, Bil.* (str. 36).

¹⁹⁾ *Jäger, Pacioli* (str. 152).

jednou za rok se rozvaha (Balance) zříditi má, neboť opomenutí její se tresce jako zaviněný úpadek.²⁰⁾

Francouzský »Code de commerce« z r. 1807 předpisuje každoroční popisy jmění a přepis jich do zvláštní knihy, ale nikoli rozvahy jmění.²¹⁾

Obecný zákonník obchodní ze 17. prosince 1862 (ř. z. č. 1. z r. 1863) obsahuje mimo příkaz, aby obchodník začínaje živnost a na příště pak každého roku popis a rozvahu zřídil,²²⁾ již i důležitou zásadu o oceňování jmění pro popis a rozvahu.²³⁾

Konečně *obchodní zákonník pro říši Německou* z 10. května 1897 mnoho na těchto ustanoveních nezměnil; ustanovil pouze přesněji, že popis a rozvaha mají se zřizovati za každý ukončený rok *obchodní*, kterýž dobu dvanácti měsíců nesmí překročiti, a povolil přiměřenou lhůtu na práce inventurní a bilanční.²⁴⁾ Rovněž předpis o ocenění součástí jmění je lépe stilsosován.²⁵⁾

²⁰⁾ § 566. a 1468. — Předpisy pro společnosti (society) jsou v těchto věcech aspoň pro případ, že není ničeho společníky smluveno, dosti podrobný (§§ 642., 644., 645).

²¹⁾ Art. 9.: Il est tenu de faire, tous les ans, sous seing privé, un inventaire de ses effets mobiliers et immobiliers, et de ses dettes actives et passives, et de le copier, année par année, sur un registre spécial à ce destiné.

²²⁾ Čl. 29. Má-li větší *sklad* zboží, který dle povahy živnosti ne snadno každého roku může býti inventován, stačí, provede-li se popis skladu zboží každé dva roky. Slovy »Lage des Vermögens« v čl. 28. obch. zák. míněn jest souhrn *statků*, nikoli jako v čl. 130. obch. zák. součet *ceny*. (*Kanda*, Obch. pr., I. a II., str. 110.)

²³⁾ Čl. 31. zní: Při zřizování popisu a bilance budtež veškeré části (Stücke) jmění a pohledávky v té hodnotě zapsány, kterou mají v době zřizování popisu. Pochybné pohledávky budtež zapsány ve své hodnotě pravděpodobné, pohledávky nedobytné budtež odepsány. — »Části« jmění staví se tu vedle *pohledávek*. Místo neurčité vyznačené doby »zřizování popisu a rozvahy« má státi: »v době, pro kterou se popis a rozvaha zřizují«.

²⁴⁾ § 39. — O skladech zboží, které je dovoleno inventovati každé dva roky, praví se tu výslovně, že tímto ustanovením při nich »povinnost sestavovati každoročně bilanci zůstává nedotčena«.

²⁵⁾ § 40. ustanovuje, aby »veškeré předměty majetkové a *dluhy* v té hodnotě byly zapsány, kterou mají v té době, pro kterou se popis a rozvaha zřizují«. (Viz: Úč. L., 1900, str. 10 a násl.)